

CONCEPTUL DE *ORDINE JURIDICĂ*

DR. EMIL GEORGHE MOROIANU*

Abstract

From the general theory of systems, *the concept of order* passed through time, in the specialized Romanian literature, shortly after the year of 1990, also in the field of juridical sciences. Generally, we define the concept of juridical order as an ensemble, as a very organized and coherent multitude of norms and juridical institutions, that help us gain an organized society, politically and juridical.

The ordinate and coherent character of the concept in its intimacy, is given by the finding and assuring some logical requirements of the construction an validity of the norms. The juridical order rules both the significant social behaviors from the juridical point of view of the individuals and the diversity of the considered juridical relations between the diverse institutional subsystems of the state, between the diverse subsystems of the considered global society. In the Kelsian way, the juridical order is correlated with the concepts of rule of law and state law, without the existence of an identity of contain of those three concepts. The juridical order is an equipotent concept in relation with the concept of normative order. On the other hand, the juridical order is the normative stratum that sustain and legitimizes the rule of law. Also, were underline that the juridical order is a concept which contain three directions: the national juridical order, the communitarian juridical order and the international juridical order.

Keywords: juridical order, international juridical order, communitarian juridical order, rule of law, public order.

Conceptul de *ordine* este un instrument metodologico-teoretic utilizat odată cu *teoria generală a sistemelor*, beneficiind de o definiție nu întotdeauna lipsită de ambiguități, de *reservationes mentalis*, încă din anii '60¹. Totuși, forme preconceptuale se pot descifra în unele texte din antichitate, începând cu presocraticii, în special plecându-se de la înțelegerea raportului dintre *ordine naturală – ordine socială – ordine morală*, cu consecințe pentru *ordinea juridică*².

* Prof. univ. dr. d.h.c. Gheorghe Moroianu – director al Institutului de Cercetări Juridice „Andrei Rădulescu” al Academiei Române, profesor la Facultatea de Drept a Universității „Titu Maiorescu” din București.

¹ Vezi, pe larg, vol. Mircea Malița (coord.), *Sisteme în științele sociale*, București, Edit. Academiei, 1974, și Angela Botez (coord.), *Euristică și structură în știință*, București, Edit. Academiei Române, 1978; pentru literatura juridică, vz. Ion Deleanu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, București, Edit. Europa Nova, 1997.

² Emil Moroianu, *Considerații privind ordinea naturală și ordinea socială în vechea filosofie greacă*, în „Revista de filosofie”, nr. 1/1990.

Este foarte adevărat, conceptul de *ordine* este de sorginte teologică (în mod deosebit, la Feriçitul Augustin), însușit de către filosofile fizicaliste (excelând în utilizarea sa teoriile mecanice ale secolelor XV – XVIII), adoptat de biologie mai ales la început și mijloc de secol XX.

Nici științele politice nu ignoră un astfel de concept, orice discuție privind raportul dintre *putere* și *politică* propunându-și ca valoare esențială, din punctul de vedere al guvernanților, conceptual de *ordine*³, politicul fiind „activitatea socială care își propune să asigure, prin utilizarea forței în mod general bazată pe *drept*, securitatea exterioară și concordia interioară a unei unități politice particulare care să garanteze *ordinea* în mijlocul luptelor generate de diversitatea și de divergența de opinii și de interese”⁴.

În literatura noastră juridică, primele discuții mai sistematice asupra conceptului de *ordine* au fost propuse de doctrină începând cu anii '90, îi amintim astfel, aici, doar ilustrativ, pe profesorii Raluca Migu-Beșteliu, Alexandru Bolintineanu, Dumitra Popescu, Gheorghe Mihai, Roxana Munteanu, care au făcut distincții între *ordine internațională* și *ordine statală*, *ordine internațională* și *ordine comunitară*, *ordine publică*, *ordine de drept* și *ordine juridică*⁵.

Conceptul de *ordine juridică* semnifică un ansamblu, o mulțime bine ordonată și coerentă (prin aflarea unor criterii interne în conformitate cu ale căror cerințe logice se constituie și se validează) de norme juridice și de instituții juridice prin care o societate se organizează juridic și politic, precum și modul de reglementare, prin astfel de norme și de instituții, a relațiilor dintre diversele subsisteme ale societății globale considerate, a relațiilor părților componente ale însuși ansamblului normativ și instituțional respectiv.

Este însă adevărat că, încercând o definiție aproximativă a conceptului din perspectiva teoriilor normativiste, și argumentul cel mai potrivit aici este doctrina kelseniană, este dificil a vorbi de o *ordine juridică* fără a o lega de o *ordine de drept* și de o *ordine statală*, în sens politic, altfel spus printr-o referință la *stat*. Orice normă, în mod deosebit *norma juridică*, este un imperativ, o *sollen-sențință*⁶

³ Charles Debbasch, Jean-Marie Pontier, *Introduction à la politique*, Paris, Dalloz, 2000, p. 6.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Vz. Raluca Miga-Beșteliu, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, București, Edit. ALL Beck, 1997; Emil Gheorghe Moroianu, *Raportul logico-teoretic dintre ordinea juridică internațională și ordinea juridică internă*, în „Studii de drept românesc”, nr. 2/1998; M. Niciu, *Drept internațional public*, Arad, Edit. Servo-SAT, 1997; Alexandru Bolintineanu, Adrian Năstase, B. Aurescu, *Drept internațional contemporan* (ed. a II-a rev. și adăug.), București, Edit. ALL Beck, 2000; Dumitra Popescu, *Drept internațional public*, București, Edit. Univ. „Titu Maiorescu”, 2005; idem, *Raportul dintre dreptul internațional și dreptul comunitar* (comunicare la Sesiunea științifică a Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române – 2005), în vol. *Dreptul românesc și Constituția europeană*, vol. III, București, Edit. Dacoromânia, 2005; Gheorghe C. Mihai, *Fundamentele dreptului*, vol. I – *Știința dreptului și ordinea juridică*; vol. II - *Teoria normei juridice și a interpretării ei*, București, Edit. ALL Beck, 2003, p. 252 și urm.; Roxana Munteanu, *Considérations sur la relation entre l'arbitrage et le droit européen*, „Studii de drept românesc”, nr. 3-4/2006.

⁶ Vezi Hans Kelsen, *General Theory of Norms*, Oxford, Clarendon Press, 1991, p. 2 (acest ultim „cântec de lebedă” al lui Hans Kelsen publicat (ediția germană) în 1979, la șase ani după moartea sa în 1973).

ce semnifică un *act de voință* îndreptat asupra unui comportament uman personal sau de grup, un *act de directă intenționalitate ce impune* și este valid prin însăși existența sa ca normă⁷. Or, producerea și aplicarea normei, a normelor induc în mod expres și necesar existența unei organizări *coercitive* a comunității sociale ca *stat*. Statul este o ordine coercitivă, puncta Kelsen⁸, astfel că statul, ca organizare politică a societății, este ordinea de drept, fără însă a identifica statul cu însăși *ordinea de drept*⁹.

Ordinea de drept este conștientizarea de către persoane, fie individual, fie colectiv considerate, a conținutului prescriptiv al comandamentului dat de către autorii ce produc norme juridice, conștientizarea faptului că nesocotirea acestei *sollen*-sentințe sau abaterea de la aceasta cade sub puterea coercitivă a unor organe constituite cu competența materială de a exercita anumite atribute coercitive, așadar competente prin norme de instituire a exercita controlul și dominația puterii statului asupra persoanei. Într-un alt mod spus, *ordinea de drept* poate fi afirmată ca *limitare in actu* a liberei manifestări a voinței persoanei. Comportamentul persoanei se exprimă în acte și fapte numai în conformitate cu ceea ce impune statul, ca mod de organizare politică, prin voința sa, sau cel puțin numai o astfel de expresionare este sau ar fi corectă în raport cu comandamentul legiuitorului, în caz contrar urmând, prin consecvență logică, sancțiunea juridică.

Admițând chiar că *voința politică a statului* este, în fond, o ficțiune, că o voință generală și abstractă, în sensul clasic al expresiei, este un *modus loquendi*, că o astfel de voință, trecând în planul creației normative, este *legea*, și pe aceasta urmează a o înțelege ca fiind *doar și numai un compromis* în plan politic-constituțional între diferite grupuri de putere aflate, pe poziții mai mult sau mai puțin semnificante, în postura de guvernanți.

Ordinea de drept este un concept-funcție ce are drept rol asigurarea realizării unei/unor politici generale și sectoriale pentru reducerea, în genere, a unei inevitabile entropii sociale. Ceea ce reflectă *ordinea de drept* este îngemănarea funcțională a ordinului (pozitiv sau negativ) exprimat de autoritatea legiuitoare cu mijloacele/modalitățile unei oricând și imediate, în regulă generală, intervenții coercitive ale statului prin organele sale-funcții, pentru a asigura și a conserva echilibrul dintre libertate și obediență civică și politică, statul ca organizare politică considerând că un astfel de echilibru este benefic securității sale și a cetățenilor, că un astfel de echilibru este o modalitate de a se manifesta ca subiect producător de ordine în planul relațiilor internaționale, că, mai ales, un astfel de echilibru este corespondent cu anumite standarde de moralitate publică internă și externă. Prin conținutul său, conceptul de *ordine publică* nu împuternicește sau permite ori prevede o derogare, ci efectiv *impune un trebuie*, intermediind raportul coercitiv dintre stat și persoană, mai ales în ceea ce privește impunitatea de tip represiv, prin

⁷ *Ibidem*, p. 2.

⁸ *Idem*, *Doctrina pură a dreptului*, București, Humanitas, 2000, p. 340.

⁹ *Ibidem*.

mijlocirea unui sistem de instanțe sau autorități administrative cu roluri bine prescrise cu ajutorul unor proceduri de competență.

Conceptul de *ordine juridică* nu se identifică cu cel de *ordine de drept*, fiind, ca sferă și conținut, distinct. *Ordinea de drept* implică, mai mult sau mai puțin vizibil, manifestarea statului ca organizare politică a societății, implică permanenta activare a mijloacelor instituționale de exercitare a constrângerii, atât în sfera privată, cât și în cea publică a „jocurilor” persoanei, implică permanent trimiterea la *ordinea juridică*, existență ce condiționează ființarea *ordinii de drept*. Raportul dintre *ordinea de drept* și *ordinea juridică* nu este de o biunivocitate perfectă, ci presupune o anume poziție de determinare din partea *ordinii juridice*.

Ordinea juridică este un termen sinonim sau, mai exact, echivalent cu cel de *ordine normativă*. Predicând că orice stat este/reprezintă o ordine de drept, un astfel de atribut este, totuși, relativ, căci, sub anumite determinări socio-politice, ordinea de drept poate fi răsturnată, înlocuită, uneori brutal, cu o altă ordine de drept, fără ca statul să-și înceteze existența sa ca organizare politică a societății date; cel mult se poate aprecia un stadiu involutiv pe care s-ar plasa statul în cauză ca urmare a schimbării ordinii sale de drept, înțelegând această ordine ca fiind o *ordine publică*¹⁰.

Ordinea juridică nu reprezintă decât stratul normativ, care legitimizează ordinea de drept, o legitimizare formală, întrucât normele juridice pe baza cărora

¹⁰ Este interesant de urmărit, sub acest aspect și în mod cronologic, prevederile constituționale ale statului român. Astfel, *Constituția* din 1866 utilizează conceptul de *ordine publică* în cuprinsul art. 23, limitând libertatea învățământului ori de câte ori exercitarea acestui drept ar atinge *bunele moravuri* și *ordinea publică*, prima condiție fiind de ordin restrictiv cu referință, desigur, la standardele de moralitate publică ale timpului, așadar o condiție relativă, în timp ce cea de-a doua condiție restrictivă are caracter absolut, întrucât *ordinea publică* viza regimul politic și caracterul unitar și indivizibil al tânărului stat român. Tot astfel, *Constituția* din 1923 (în fapt, *Constituția* din 1866, larg revizuită) prevede, de asemenea, criteriul *bunelor moravuri* ca restrictiv (și ca standard relativ, afirmăm noi) pentru înțelegerea caracterului absolut al libertății de conștiință (art. 22) și al libertății învățământului (art. 24), menținând restricția absolută și limitativă a *ordinii publice* atât pentru libertatea conștiinței, cât și în ceea ce privește exercitarea dreptului constituțional la un învățământ liber (aceleași articole 22 și 24). *Constituția* din 1938 prevede, de asemenea, în mod absolut restricția-limită a *ordinii publice* (art. 19, în ceea ce privește libertatea conștiinței, în ipoteza că exercitarea unei astfel de libertăți ar fi adus vreo atingere unei astfel de ordini, ca și art. 21, privind, tot astfel, exercitarea libertății învățământului). Restricția-limită cu caracter absolut a *ordinii publice* apare însă sublimată în conținutul art. 7 al aceleiași *Constituții* („Nu este îngăduit nici unui român a provădui prin viu graiu sau în scris schimbarea formei de guvernământ a Statului, împărțirea ori distribuirea averii altora, scutirea de impozite, ori lupta de clasă”). Într-un mod foarte interesant, *Constituția* din 1948 (care, în pofida art. 128 alin. 2 din *Constituția* din 1923, repusă parțial în vigoare în 1944, prin Decretul-Regal nr.1626/31 august 1944, și care prevedea: „Constituția de față nu poate fi suspendată nici în total, nici în parte”), prin art.1 consfințește răsturnarea ordinii publice, a ordinii constituționale anterioare, proclamând România ca fiind „un Stat popular”, întreaga putere aparținând poporului (art. 3), instaurarea noii forme de guvernământ și a bazelor constituționale ale statului fiind explicate și impuse ca reprezentând „lupta dusă de popor, în frunte cu clasa muncitoare, împotriva fascismului, reacțiunii și imperialismului” (art. 2) (vezi vol. Ioan Muraru, Gheorghe Iancu, *Constituțiile române (Texte, note, prezentare comparativă)*, ed. a III-a, București, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, 1995.).

aționează, ca bloc unitar, ordinea de drept sunt produse în conformitate cu o modalitate procedurală prevăzută de către o normă presupusă a fi fundamentală, ca să ne referim iar la teoria kelseniană¹¹. Ca atare, ordinea de drept poate fi bruscată și schimbată violent pe calea unor acțiuni faptice sociale, fie ele denumite insurecție armată, revoluție, contrarevoluție sau război civil. Ca noua ordine de drept/ordine publică să se poată impune și consolida în exercitarea substanței sale este necesar a se stabili un set de norme primare care să asigure, sub aspect de validitate, producerea unor norme de procedură care, la rândul lor, să aibă capacitatea de a impune o normă fundamentală pe baza căreia să se stabilească în substanță și *in actu* noua ordine de drept.

Așadar, *ordinea juridică* generează și consolidează *ordinea de drept/ordinea publică*, notând însă că această ordine de drept/ordine publică cuprinde sfera amenajării instituțional-funcționale a *puterii*, a exercitării complete și nestânjenite a acesteia, autolimitându-se doar prin respectarea sferei vieții private a persoanei, sferă în care aceasta se manifestă ca fiind în domeniul libertății. Nu mai puțin adevărat, printr-o relație de astă dată mai slabă sub aspect de biunivocitate, ordinea de drept/ordinea publică are menirea de a consolida mecanismele instituționale și procedurale prin care se produce și autoreproduce ordinea juridică, așadar, în sens iar kelsenian, *pozitivându-se* un nou câmp normativ, care își află validitatea printr-o operație de inferare din norma de bază – *constituția* –, dar și prin, totodată, amenajarea unor proceduri de reproducere, validate și acestea prin raportare la norma fundamentală.

Conceptul de *ordine juridică* nu este un atribut doar al planului intern al dreptului, întrucât orice ordine juridică, orice ordine de drept/publică națională/statală se interpoziționează față de alte asemenea ordini în planul existenței unei societăți internaționale și din ce în ce mai internaționalizate ca efect al unei globalizări cvasitotale. Ca atare, simetric unei ordini juridice interne, în doctrină s-a afirmat că există o *ordine juridică internațională generală*¹², cu anumite note particulare ce sunt date de însăși natura dreptului internațional public, de modul său specific de creare ca și câmp normativ.

De la o astfel de definiție generică pornind, în actuala doctrină de drept public internațional, *ordinea juridică* semnifică mulțimea normelor juridice (atât cele de natură cutumiară – norme de rang I în dezvoltarea dreptului public internațional, cât și cele de rang II, altfel spus *norme convenționale*), ca și a instituțiilor cărora astfel de norme le sunt aferente și care au ca finalitate organizarea și ordonarea societății internaționale universale și a subansamblurilor acesteia (societăți regionale, ceea ce echivalează, în doctrină, cu recunoașterea unor zone regionale de drept internațional public, cum, de exemplu, ar fi dreptul public internațional european (denumit și drept public internațional european-central), un dreptul public internațional latino-american – în vederea stabilirii păcii și a justiției,

¹¹ Hans Kelsen, *Doctrina pură a dreptului*, ed. cit., p. 239.

¹² Vz., spre exemplificare, bibliografia menționată la nota 5 din subsolul prezentei comunicări.

a promovării dezvoltării, astfel cum, în concepția actuală, se admite această perspectivă a doctrinei catolice¹³ – ori dreptul public internațional islamic).

Indiferent însă dacă luăm în considerare și particularitățile doctrine și de construcție ale unor astfel de sisteme regionale de drept public internațional sau dacă avem în vedere doar *universalismul* ca proprietate esențială astăzi a dreptului internațional public, doctrina contemporană acceptă astăzi, în mod aproape unanim, că finalitatea tuturor acestor sisteme/subsisteme de drept reprezintă *ordinea juridică internațională*, concept complementar celui de *ordine juridică internă/statală/națională*.

S-a arătat, în doctrină, că nu este admisibil a proiecta o ruptură între *ordinea juridică internă* și *ordinea juridică internațională*¹⁴, că între aceste două ordini există o anumită unitate logico-teoretică¹⁵, majoritatea opiniilor în doctrină înclinând astăzi spre monismul juridic cu preeminența dreptului internațional în raport cu cel intern, fiind o astfel de luare de poziție deosebit de vizibilă mai ales în domeniul drepturilor și al libertăților fundamentale ale omului¹⁶. Părăsirea de către doctrină și legiuitor a vechilor poziții dualiste, poziții determinate în mod deosebit ideologic și politic, a fost de o reală importanță pentru instituirea unei fundamentări normative ale unui *real stat de drept* în România, așadar pentru o ordine juridică și o ordine de drept în consonanță cu standardele, cu practicile generale acceptate ca drept și cu principiile generale de drept recunoscute de către statele civilizate, cum prevede, de altfel, art. 38 din Statutul Curții Internaționale de Justiție¹⁷. Înțelegerea în mod pozitiv a monismului juridic se dovedește astfel salutară pentru amenajarea unei ordini juridice calitative în România, fiind un adevărat „motor” de dezvoltare a dreptului românesc contemporan, un stimulent pentru conceperea unui proces legislativ eficient și de legitimitate atât conceptual-dogmatică, cât și politică.

Sub aspectul trecerii la monismul juridic, este relevantă înțelegerea a ceea ce constituie *ordinea juridică comunitară*, definită în doctrină ca „un ansamblu organizat și structurat de norme juridice avându-și propriile sale izvoare, dotat cu organe și proceduri apte a le emite, a le interpreta astfel încât să poată constata și sancționa, dacă este cazul, violările aduse unor astfel de norme”¹⁸.

¹³ Jean Touscoz, *Droit international*, Paris, Presses Universitaires de France, 1993, p. 21.

¹⁴ Hans Kelsen, *op. cit.*, p. 383 și urm.

¹⁵ Emil Moroianu, art. cit.

¹⁶ Revizuirea din 2003 a *Constituției* noastre din 1991 a accentuat o astfel de preeminență în materie, textul art. 20 din *Constituție* stipulând în mod expres că orice dispoziție constituțională privind drepturile și libertățile cetățenilor urmează a fi interpretată și aplicată în concordanță cu *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, cu celelalte pacte și tratate la care România este parte (alin. 1), în caz de neconcordanță, în materie, între ordinea juridică internă și ordinea juridică internațională având prioritate dispozițiile internaționale, cu excepția ipotezei în care legislația noastră națională ar fi mai favorabilă decât reglementările internaționale (alin. 1), constituentul nostru derivat urmând, aici, modelul constituentului italian în modul de reglementare a eventualului conflict dintre cele două ordini juridice.

¹⁷ Vezi Dumitra Popescu, *Raportul dintre dreptul internațional și dreptul comunitar*, com. cit.

¹⁸ Vezi Guy Isaac, *Droit communautaire général*, Paris, Masson, 1983, p. 111; Jean-Victor Louis, *L'ordre juridique communautaire* (6-ème édition), Bruxelles, 1993, p. 13.

Conceptul de *ordine juridică comunitară* este dublu poziționat în raport cu cel de *ordine juridică internă*, pe de o parte, bucurându-se de preeminență în raport cu dreptul intern al statului membru, normele comunitare fiind, prin raportare la ordinea juridică internă, „direct aplicabile” sau cel puțin „capabile de efect direct”¹⁹, astfel că, în raport cu tipul de normă comunitară, de categoria de izvor din care provin, normele comunitare pot „lega” doar statele, pot genera drepturi și obligații pe care resortisanții ai statelor-membre ale Comunităților/Uniunii Europene să le invoce în fața instanțelor naționale, altele necesitând măsuri ulterioare referitoare la implementarea lor în ordinea juridică internă pentru producerea de efecte juridice (directiva)²⁰. Având în vedere hotărârea Curții în cazul *Van Gend & Loos C. Nederlandse Administratie der Belastingen* (1963), preeminența dreptului comunitar /ordinea juridică comunitară față de dreptul intern al statelor/ordinea juridică internă a fost definitiv tranșată în favoarea ordinii juridice comunitare, normele dreptului comunitar producându-și efectele, de o manieră uniformă, în toate statele membre, de la intrarea lor în vigoare și pe toată durata validității lor, astfel de norme/dispoziții fiind o sursă imediată de drepturi și obligații pentru toți destinatarii acestora, indiferent că sunt state membre sau persoane fizice, sub condiția ca prevederile comunitare susceptibile de o aplicabilitate directă, spre a fi și invocate de către cei interesați în fața instanțelor lor naționale, să respecte anumite criterii bine precizate de legiuitorul comunitar.

Pe de altă parte, s-a specificat că dreptul comunitar, ca ordine juridică preeminentă, este o ordine complementară ordinilor juridice interne ale statelor-membre, deși rămâne decisivă, în planul consecințelor și al înțelegerii exacte a naturii și poziției ordinii juridice comunitare, hotărârea Curții de Justiție a Comunităților, în cazul *Costa c. E.N.E.L.* (1964), statuând definitiv în ceea ce privește *principiul primordialității dreptului comunitar*²¹.

O primordialitate statuată dincolo de orice relevanță a timpului, a momentului în care s-ar „juca” vechiul principiu de drept *lex posterior derogat legi priori*, principiu valabil, admis și consacrat cu strictețe la nivelul dreptului intern/național/statal, dar nepermis din motive de funcționalitate eficientă și rezonabilă a interacțiunii dintre ordinea juridică de drept comunitar și ordinea juridică de drept intern.

Cuplul operațional *drept comunitar-drept intern* permite ca la nivelul dreptului intern un bloc normativ, reglementând un anumit domeniu și o anumită materie, edictat la un anumit moment temporal T_1 să modifice sau să abroge un bloc normativ edictat anterior acestuia, și anume la momentul T_0 , așadar un „joc” al timpului ce se „scurge” într-un plan al orizontalității sale, altfel spus în cadrele-limitate stricte ale unei ordini normative interne/statale/naționale, cum tot altfel și de

¹⁹ T.A. Winter, *Direct Applicability and Direct Effects*, London, Blackstone Press, 1972, p. 76.

²⁰ Emil Moroianu, Adrian Cornescu, *Monism și dualism* (II), „Drept și societate”, nr. 2/2003 (Universitatea „Constantin Brâncuși”, Facultatea de Științe Juridice și Administrative, Târgu-Jiu).

²¹ Jean-Victor Louis, *op. cit.*, p. 164.

asemenea vechiul principiu de drept *lex specialis derogat legi generali* este operațional sub aceeași condiție a orizontalității, altfel spus în cadrele-limite ale dreptului național. În situația însă de superpoziționare a ordinii juridice comunitare față de ordinele juridice interne, naționale, ale statelor-membre ale Comunităților/Uniunii Europene acțiunea celor două principii de drept este blocată, întrucât s-ar putea oricând ajunge în situația în care, chiar admitând efectul direct – fie el vertical, orice cetățean al unui stat membru având îndreptățirea de a invoca norma comunitară în raporturile sale cu autoritățile publice ale statului al cărui rezident este, acesta având calitatea de stat-membru (cazul *van Duyn și Ratti*, sau celebra speță *Foster versus British Gas* – 1989, sau orizontal, orice persoană fizică/juridică fiind îndreptățită de a invoca norma comunitară în cauză și la raporturile sale juridice cu o altă persoană fizică/juridică (cazul *Marshall versus Southhamton & Souht West Hampshire Area Health Authority* – 1984) – al normei comunitare, legiuitorul național să voiască totuși a înfrânge norma comunitară prin edictarea unei legi naționale ulterioare momentului apariției normei comunitare sau, printr-un act normativ național cu caracter special să voiască a ocoli efectele produse de un act normativ comunitar cu caracter general. O situație jenantă ce ar pune sub semnul dubiului eficacitatea și rațiunea existenței ordinii juridice comunitare însăși. Or, tratatele-constituții ale Comunităților trebuie interpretate *ex bona fide*, în concordanță cu scopul pentru care a fost conceput tratatul în cauză și în sensul acceptării principiului aplicabilității directe în ceea ce privește conținutul art. 8 din Tratatul instituind Comunitatea Economică Europeană²², pe cale de evidentă consecvență tot astfel cu referire la art. 8A din același tratat²³, dar mai ales atât de mult discutatul în doctrina și jurisprudența de drept comunitar art. 235 din Tratat, care, printr-o interpretare largă și evolutivă, a permis extinderea atribuțiilor comunitare concomitent cu o reducere corespondentă a competențelor statelor-membre, fiind un instrument deosebit de eficace în vederea asigurării supremației ordinii comunitare în raport cu ordinea juridică internă a fiecăruia dintre statele-membre ale Comunităților²⁴ (doctrina *puterilor implicite*).

²² „Le marché commun est progressivement établi au cours d’une période de transition de douze années” (vz. *Traité instituant la Communauté économique européenne*, în vol. *Traité instituant les Communautés Européennes (CECA, CEE, CEEA. Acte unique européen. Textes relatifs aux Communautés)*, Luxembourg, Office des publications officielles des Communautés européennes, 1987, p. 129.

²³ „La Communauté arrête les mesures destinées à établir progressivement le marché intérieur au cours d’une période ...” (în vol. *cit. supra.*, astfel cum art. 8 din Tratat a fost modificat prin art. 13 din Actul Unic European, 1987).

²⁴ „Si une action de la Communauté apparait nécessaire pour réaliser, dans le fonctionnement du marché commun, l’un des objets de la Communauté, sans que le présent traité ait prévu les pouvoirs d’action requis à cet effet, le Conseil, statuant à l’unanimité sur la proposition de la Commission et après consultation du Parlement européen, prend les dispositions appropriées” (art. 235 *Traité instituant la Communauté économique européenne*, în vol. *cit.*, p. 314; vz. și speța *Fédération charbonnière de Belgique versus Haute Autorité*, în Cour de Justice des Communautés Européennes, *Recueil 1956*, p. 299: „sans se livrer à une interprétation extensive, il est possible d’appliquer une règle d’interprétation généralement admise tant en droit international qu’en droit

Dacă avem în vedere dreptul pozitiv statal/național, observăm că legiuitorul, fie el constituțional sau ordinar, își propune, constant, să ordoneze creația sa normativă în jurul unei anume înțelegeri mai mult sau mai puțin particulare a conceptului de *ordine juridică*, fără însă a folosi în mod consecvent și riguros conceptul de *ordine juridică*²⁵. Astfel, de exemplu, art. 26 alin. 2 din *Constituția României* din 1991 (revizuită prin referendumul din 2003) face vorbire de *ordine publică* cu referire la dreptul oricărei persoane fizice de a dispune de ea însăși²⁶, cu o oarecare echivalență, sub aspect de finalitate, cu conceptul de *bunele moravuri*, acest din urmă termen fiind întâlnit, cu un conținut destul de lax și lăsat la suverana apreciere a judecătorului, și în finele art. 30 alin. 7 din *Constituție* (reglementarea conținutului și limitelor de exercitare a dreptului de liberă exprimare²⁷). Tot conceptul de *ordine publică* este utilizat de către constituantul nostru și în conținutul art. 27 alin. 2 lit. c, atunci când enumeră, strict limitativ, condițiile ce înlătură/ridică inviolabilitatea domiciliului sau a reședinței persoanei²⁸. Ceea ce nu l-a împiedicat însă pe constituant (atât pe cel originar, cât și pe cel derivat) de a fi inconsecvent, reducând astfel conceptul de *ordinea publică* la cel, mai simplu, de *ordine* atunci când precizează condițiile de ordin constituțional privind posibilitatea de restrângere a exercițiului unor drepturi sau libertăți ale persoanei (art. 53 alin. 1 din *Constituție*²⁹).

interne et selon laquelle les dispositions d'une traité international ou d'une loi comprennent aussi implicitement les règles sans lesquelles les dispositions susdites n'auraient pas de sens ou ne pourraient être appliqués de façon utile et raisonnable"); vz. și Prodromos D. Dagtoglou, *La nature juridique de la Communauté européenne*, în vol. Commission des Communautés Européennes, *Trente ans de droit communautaire*, Luxembourg, Office des publications officielles des Communautés européennes, 1982, p. 48 și urm.

²⁵ Roxana Munteanu observă că nici noțiunea de *ordine publică*, noțiune subiacentă, în opinia noastră, celei de *ordine juridică*, nu este definită în mod complet și clar nici de către legiuitor, nici de către cutumă și nici de către jurisprudență, într-un anume fel, revenind Curții de Justiție a Comunităților Europene o definiție de tip restrictivă a conceptului în cauză prin raportare la interesele fundamentale ale societății, prin apelul la opinia marelui privatist francez Henri Batiffol (Roxana Munteanu, *Considérations sur la relation entre l'arbitrage et le droit européen*, în „Studii de drept românesc”, nr. 3-4/2006).

²⁶ „Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, *ordinea publică* sau *bunele moravuri*” (*subl. ns.*) – art. 26 alin 2 din *Constituția României* din 1991, revizuită prin Legea nr. 429/2003, aprobată prin Referendumul național din 18 – 19 octombrie 2003, text confirmat prin Hotărârea nr. 3 din 22 octombrie 2003 a Curții Constituționale a României.

²⁷ „Sunt interzise prin lege defăimarea țării și a națiunii, indemnul la război de agresiune, la ura națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare *bunelor moravuri*” (*subl. ns.* - art. 30 alin. 7 din *Constituția României* din 1991, revizuită în 2003).

²⁸ „De la prevederile alineatului (1) se poate deroga prin lege pentru următoarele situații: (...) c) apărarea securității naționale sau a *ordinii publice* ;” (*subl. ns.* – art. 27 alin. 2 lit. c din *Constituția României* din 1991, revizuită în 2003).

²⁹ „Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a *ordinii*, a sănătății ori a moralei publice și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav”²⁹.

Din analiza textului *Constituției* noastre, rezultă, cel puțin *prima facie*, două supoziții: a) constituentul nostru vizează o anume cvatruplă complementaritate funcțională a *ordinii publice*, a *ordinii morale* (apelul la *bunele moravuri*), a *ordinii sanitare* (*prevenirea răspândirii unei epidemii* (art. 27 alin. 2 lit. d) și *apărarea sănătății* (art. 53 alin. 1)) și a *ordinii constituționale* (*dreptul constituțional demotic* – același art. 53 alin.1) din Constituția României din 1991 (astfel cum a fost revizuită în 2003); b) constituentul român a dorit să țină seama de textul Convenției Europene pentru Drepturile Omului (1953), utilizând, simetric, aceeași cvadruplă valență a conceptului de *ordine publică*.

De altfel, constituentul din 1991 nu a putut să nu observe diligența legiuitorului civil din 1864 , de a utiliza, în art. 5 *Cod civil român*, conceptul de *ordine publică*, de asemenea complementar folosit cu conceptul de *ordine morală* (bunele moravuri)³⁰, plecând de la considerentul că există o permanentă osmoză, mai ales în sfera privatului, între cele două câmpuri normative: cel moral și cel juridic. Iar complementaritatea ordinii morale (*bunele moravuri*) este nu doar de natură generică și reflectând o palidă nostalgie a dreptului, a reglementării juridice după substanța sa matricială (morală), ci de o reală și funcțională complementaritate.

Oricum, dincolo de geneza sa și dincolo de faptul că *ordinea juridică* este, „ în culise”, tributară ordinii morale, al filosofiilor și ideologiilor secolelor privind înțelegerea acesteia, *ordinea juridică* rămâne a releva conținutul *ordinii de drept* și al celei *publice*, a *ordinii*, la modul general de discuție uneori a dreptului, rămâne a preciza funcțiile acestora, a le fundamenta și susține întreaga lor operaționalitate în planul practicii constituțional-politice.

Rămâne, mai ales, a concepe proiectarea creației dreptului pozitiv român plecând de la înțelegerea și acceptarea unei complementarități între *ordinea juridică statală*, *ordinea juridică comunitară* și *ordinea juridică internațională*, o triadă funcțională cu preeminențe dinspre ordinele juridice comunitară și internațională înspre cea statală.

²⁹ „Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși , dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, *ordinea publică* sau bunele moravuri” (subl. ns.) – art. 26 alin 2 din Constituția României din 1991, revizuită prin Legea nr. 429/2003, aprobată prin Referendumul național din 18 – 19 octombrie 2003, text confirmat prin Hotărârea nr. 3 din 22 octombrie 2003 a Curții Constituționale a României.

²⁹ „Sunt interzise prin lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ura națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare *bunelor moravuri*” (subl. ns. - art. 30 alin. 7 din Constituția României din 1991, revizuită în 2003).

²⁹ „De la prevederile alineatului (1) se poate deroga prin lege pentru următoarele situații: (...) c) apărarea securității naționale sau a *ordinii publice* ;” (subl. ns. – art. 27 alin. 2 lit. c din Constituția României din 1991, revizuită în 2003).

²⁹ „Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a *ordinii*, a sănătății ori a moralei publice și a libertăților cetățenilor; desfășurarea sinistru deosebit de grav.” (subl. ns. – art.53 alin. 1 din Constituția României din 1991, revizuită în 2003).

³⁰ „Nu se poate deroga prin convenții sau dispoziții particulare, la legile care interesează *ordinea publică* și bunele moravuri” (subln. ns. - art. 5 Cod civil român, în vigoare).